

Dražen Tripalo*

TIJEK KAZNENOG POSTUPKA - KONTROLA OPTUŽNICE, RASPRAVA, PRAVNI LIJEKOVI

U radu se analiziraju novosti koje u stadije optuživanja i ispitivanja optužnice, rasprave i presude te pravnih lijekova uvodi Prijedlog Zakona o kaznenom postupku. Značajne promjene tih dijelova postupka određene su novim uređenjem istrage, zbog kojega je bilo potrebno znatno osnažiti kontrolu optužnice po njezinu podnošenju i već u tom stadiju omogućiti suživanje predmeta budućeg raspravljavanja na sporne činjenice, uz proširivanje mogućnosti sporazumijevanja stranaka te jačanje akuzatornog načela na raspravi. Zbog toga uvođenje formalno novih stadija postupka (kontrola optužnice od strane suca istrage, kontradiktorno ročište pred optužnim vijećem, pripremno ročište ...) samo na prvi pogled može stvoriti dojam produljenja postupka, ali njihov bi cilj u konačnici trebao biti smanjenje broja predmeta koji bi došli do rasprave, a zatim i kontrole odluka u povodu redovnih i izvanrednih pravnih lijekova.

1. UVOD

Prema podacima objavljenima na web stranici Sabora Republike Hrvatske,¹ na njegovoj 5. sjednici održana je rasprava o Prijedlogu Zakona o kaznenom postupku koja je zaključena 8. srpnja 2008., a 9. srpnja 2008. donesen je zaključak² da se Prijedlog Zakona o kaznenom postupku prihvaća te da će se sve primjedbe, prijedlozi i mišljenja uputiti predlagatelju radi pripreme Konačnog prijedloga Zakona. Dakle, Prijedlog Zakona o kaznenom postupku (dalje: PZKP) "prošao je prvo čitanje" u Saboru Republike Hrvatske. Upravo taj tekst predmet je ovog rada, u kojem se analiziraju novosti koje PZKP donosi u dijelu optuživanja, rasprave i pravnih lijekova, pri čemu će se novote

* Dražen Tripalo, sudac Kaznenog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, član "redakcijske" Radne skupine za izradu Nacrta prijedloga Zakona o kaznenom postupku

¹ <http://www.sabor.hr/Default.aspx?sec=2683>

² Sa 80 glasova "za", 26 "suzdržanih".

u ovim stadijima postupka uspoređivati s važećim Zakonom o kaznenom postupku (Narodne novine broj 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06. – dalje: ZKP/97) kako bi se prvenstveno onima koji su do sada primjenjivali ZKP/97 olakšalo uočavanje najznačajnijih promjena.

U radu su, osim Obrazloženja PZKP, korištena i Načela za izradu Zakonika o kaznenom postupku (dalje: Načela) - dokument koji je 9. ožujka 2007. prihvatila Vlada Republike Hrvatske, a kojim su određeni smjer i okviri reforme kaznenog postupka, kako bi se upozorilo na zadane ciljeve promjena i odgovorilo na pitanje jesu li ti ciljevi ostvareni.

2. OPTUŽIVANJE I KONTROLA OPTUŽNICE

2.1. Načela i Obrazloženje Prijedloga Zakona o kaznenom postupku

Načela su odredila optuživanje kao *“zaključni dio prethodnog postupka kojim rukovodi sudac istrage po službenoj dužnosti. Obuhvaća (1) podizanje optužnice, (2) ispitivanje optužnice, (3) odlučivanje o optužnici, (4) povlačenje, (5) izmjenu i dopunu optužnice, (6) očitovanje osumnjičenika o optužnici i (7) pregovaranje o krivnji.*

Ključno značenje ima ispitivanje optužnice koje se uređuje kako bi se: (1) otklonili nedostaci iz ranijeg postupka uključujući i nezakonitosti prikupljenih dokaza, (2) provjerile pretpostavke za raspravu, (3) precizirao sadržaj optužnice kao predmet spora između optužbe i obrane na raspravi te (4) pojasnile pravne pozicije stranaka i odredilo procesno građivo za raspravu.”

U Obrazloženju PZKP navedeno je da je *„optuživanje cjelina u kojoj je mnogo važnih novosti. U fazi optuživanja sud preliminarno prvi put ispituje optužnicu. Sud prije toga nije prikupljao dokaze, već je to bila zadaća državnog odvjetnika. Tijekom optuživanja sud prvi put ima pravo i dužnost da kritički preliminarno ocijeni prikupljene dokaze u perspektivi njihove kontradiktorne provjere na raspravi. Prema rečenom, optuživanje je ‘filtar’ koji ima dvostruko značenje: a) za prava građana je bitno da optužnice koje nisu utemeljene ne dođu u glavni stadij rasprave (čak i bez obzira na suglasnost okrivljenika), b) za sud je to faza u kojoj se poduzimaju radnje koje će omogućiti da se rasprava provede brzo i učinkovito i, što je posebno važno, u kontinuitetu. Međustadij optužnice i prigovora protiv optužnice u sadašnjem ZKP nije imao takvu važnost, a svojim je rokovima čak mogao pridonijeti duljem trajanju kaznenog postupka. Osim toga on je bio fakultativan, ovisan o prigovoru protiv optužnice ili podredno o zahtjevu za ispitivanje optužnice predsjednika vijeća.*

Novi ustroj omogućuje sudu preliminarno ispitivanje optužnice, strankama sporazumijevanje o krivnji i sankciji i time stvara mogućnost okončanja po-

stupka presudom na temelju sporazuma stranaka prije i izvan rasprave. Ako ipak nije došlo do okončanja postupka, optuživanje omogućuje sastavljanje raspravnog spisa koji će omogućiti valjanu raspravu. Materija optuživanja je podijeljena u osam odsjeka.”

3. OPTUŽIVANJE

Odredbe članaka od 341. do 366. PZKP smještene su u glavu XIX. Optuživanje, u odjeljak Prethodnog postupka u drugome dijelu PZKP: Redoviti postupak, a ta glava podijeljena je u osam odlomaka (Podizanje, sadržaj i predaja optužnice, Prethodno ispitivanje i odgovor na optužnicu, Postupak pred optužnim vijećem, Odlučivanje o potvrđivanju optužnice, Očitovanje okrivljenika o krivnji i pregovaranje o sankciji, Donošenje presude na temelju sporazuma stranaka, Povlačenje i izmjena optužnice te Upućivanje na suđenje).

U biti, radi se o dva odvojena postupka - jednom koji se vodi pred sucem istrage i drugom pred optužnim vijećem.

3.1. Postupak pred sucem istrage

3.1.1. Optužnica

PZKP zadržava dvije vrste optužnice: onu koja se podnosi nakon provedene istrage te neposrednu optužnicu koja se podnosi za kazneno djelo za koje nije napisana obvezna istraga³ (342.).⁴

Iz sadržaja optužnice ispušteni su, u usporedbi sa ZKP/97, naznaka suda pred kojim će se održati rasprava (jer istražni sudac kojem se optužnica podnosi, ako je pravilno sastavljena, optužnicu dostavlja sudu nadležnom za daljnji tijek postupka) i prijedlog dokaza koje treba izvesti na raspravi (jer stranke dokaze predlažu na kontradiktornom pripremnom ročištu).

3.1.2. Podizanje optužnice

Državni odvjetnik optužnicu podnosi sucu istrage (sucu mjesno nadležnog županijskog suda), i to, ako je istraga provedena, zajedno sa spisom istrage

³ Kaznena djela za koja se istraga mora provesti navedena su u članku 216. stavku 1. i stavku 2. PZKP.

⁴ Brojevi u zagradama označavaju odgovarajuće članke PZKP.

i zapisnicima o dokaznim radnjama provedenima prije istrage, a ako istraga nije provedena, sa zapisnicima o provedenim dokaznim radnjama (343.).

Ako je državni odvjetnik proveo istragu, on ima obvezu dostaviti i popis i onih dokaza koje je pribavio, a koje nema namjeru izvesti na glavnoj raspravi, ako ti dokazi upućuju na nedužnost i na manji stupanj krivnje okrivljenika ili predstavljaju olakotne okolnosti (343/2.). Dakle, nije dužan obavijestiti sud odnosno optuženika o svim pribavljenim dokazima, a izrijeком je oslobođen obveze izvijestiti okrivljenika o identitetu zaštićenog svjedoka te dokazima otkrivanje kojih bi povrijedilo obvezu čuvanja isprava s oznakom tajnosti (342/3.).

3.1.3. Prethodno ispitivanje i odgovor na optužnicu

Sudac istrage u ovom stadiju postupka ima tri dužnosti:

1. ispitati formalne uvjete i formalnu valjanost optužnice (344/1.);
2. provjeriti nalaze li se u spisu dokazi na kojima se ne može temeljiti sudska odluka (344/4.);
3. dostaviti optužnicu okrivljeniku (345.).

Preliminarno ispitivanje optužnice ograničeno je na provjeru: 1. je li optužnicu podnio ovlaštenu tužitelj, 2. jesu li ispunjeni zakonski uvjeti za njezino podizanje (je li istraga, ako je obvezna, provedena), 3. je li optužnica propisno sastavljena i 4. je li pravovremena (je li tužitelj, ako je prije već bio podnio optužnicu, ali ju je povukao, novu optužnicu podnio u roku šest mjeseci od povlačenja).

Dakle, sudac istrage ne upušta se u ocjenu postoji li bilo koji stupanj sumnje da je okrivljenik počinio kazneno djelo stavljeno mu na teret, a ne daje ni suglasnost za podnošenje neposredne optužnice, kako je to bio predviđao ZKP/97.

U ovome stadiju sudac istrage može donijeti dvije odluke: rješenje o odbačaju optužnice - ako optužnicu nije podnio ovlaštenu tužitelj, ako nisu ispunjeni zakonski uvjeti za njezino podnošenje ili ako je protekao navedeni rok za podnošenje nove optužnice (344/2.), te rješenje o vraćanju optužnice tužitelju radi otklanjanja nedostataka.

Sudac istrage također treba provjeriti nalaze li se u spisu dokazi na kojima se ne može temeljiti sudska odluka te, ako ih nađe, donosi odluku o njihovu izdvajanju. Ovdje se radi o izdvajanju "očigledno" nezakonitih dokaza odnosno one dokumentacije na kojoj se ne može temeljiti sudska odluka, dakle onih dokaza za ocjenu korištenja kojih nije potrebno provoditi druge dokaze (ako se radi o dokazima pribavljenim na način zakonitost kojeg neka stranka osporava, odluku o tome donosi, kako je to dalje izloženo, optužno vijeće).

Dužnost je suca istrage provjeriti radi li se o nekom od slučajeva u kojima je obvezna obrana te, ako postoji neki od razloga zbog kojih okrivljenik mora imati branitelja, zatražiti od predsjednika suda njegovo postavljanje prije dostavljanja optužnice okrivljeniku (345/2.).

Sudac istrage dostavlja optužnicu okrivljeniku s poukom o pravu na odgovor na optužnicu te, nakon proteka roka za taj odgovor, predmet dostavlja sudu nadležnom za suđenje u prvom stupnju (347.).

Iako to nije izričekom navedeno, odgovor na optužnicu okrivljenik podnosi sucu istrage. Mogla bi se povući paralela između odgovora na optužnicu i prigovora protiv optužnice koji predviđa ZKP/97, ali odgovor na optužnicu nije pravni lijek koji dovodi do kontrole optužnice, jer optužno vijeće optužnicu ispituje po službenoj dužnosti, dakle neovisno o tome je li odgovor na optužnicu podnesen.

Iz iznesenog proizlazi da je sudac istrage preuzeo značajne funkcije koje ZKP/97 daje predsjedniku raspravnog vijeća (prethodno ispitivanje optužnice, iniciranje postavljanja branitelja po službenoj dužnosti, izdvajanje nezakonitih dokaza, dostavljanje optužnice okrivljeniku).

3.2. Optužno vijeće

Optužno vijeće je izvanraspravno vijeće (sastavljeno od tri suca) onog suda koji je stvarno i mjesno nadležan za suđenje u prvom stupnju za kazneno djelo koje je okrivljeniku optužnicom stavljeno na teret. To vijeće, prema nekim svojim funkcijama, odgovara ulozi izvanraspravnog vijeća kada ono, prema ZKP/97, odlučuje u povodu neslaganja istražnog suca s istražnim zahtjevom (članak 190. stavak 2. ZKP/97) ili kada odlučuje o bilo kojem pitanju tijekom sudske istrage (članak 201. ZKP/97), ali je puno bliže izvanraspravnom vijeću koje po ZKP/97 odlučuje povodom prigovora okrivljenika protiv optužnice ili neslaganja predsjednika vijeća s optužnicom.

Međutim, PZKP ovlasti i zadaće optužnog vijeća određuje znatno šire nego što su one izvanraspravnog vijeća koje po ZKP/97 obavlja kontrolu optužnice, jer će optužno vijeće u pravilu biti prvo sudsko tijelo koje će ocjenjivati postoje li bitni uvjeti za vođenje kaznenog postupka protiv okrivljenika odnosno postoji li potreban stupanj osnovane sumnje da je on počinio kazneno djelo stavljeno mu na teret.

Osim toga, a u skladu sa zahtjevima za ubrzanje kaznenog postupka proširivanjem mogućnosti sporazumijevanja stranaka, optužno vijeće ovlašteno je donijeti konsenzualnu presudu.

To vijeće također obavlja kontrolu zakonitosti do tada pribavljenih dokaza, a poduzima i pojedine radnje odnosno donosi neke odluke kojima je cilj olakšati provođenje rasprave.

Dakle, optužno vijeće:

- provjerava je li okrivljenik primio pouku o pravima u postupku;
- provjerava zakonitost pojedinih radnji u istrazi;
- omogućuje strankama sporazumijevanje o krivnji i kazni te donosi konsenzualnu presudu;
- odlučuje o istražnom zatvoru;
- donosi odluku o (ne)potvrđivanju optužnice;
- poduzima pojedine radnje i donosi neke odluke radi pripremanja rasprave.

3.2.1. Postupak pred optužnim vijećem (članci 348. do 353.)

Optužno vijeće po službenoj dužnosti - dakle neovisno o tome je li okrivljenik podnio odgovor na optužnicu (koji nije izjednačen s prigovorom protiv optužnice iz ZKP/97) ili nije - u kratkim rokovima nakon primitka optužnice određuje sjednicu o kojoj obavještava državnog odvjetnika, okrivljenika i njegovu branitelja. Nedolazak stranaka na sjednicu, ako su uredno pozvane, ne sprječava održavanje sjednice.

Okrivljenik može odustati od sjednice optužnog vijeća, u kojem slučaju optužno vijeće potvrđuje optužnicu.

Sjednica optužnog vijeća (350.) u određenoj je mjeri kontradiktorna, jer na njoj državni odvjetnik može iznijeti rezultate prethodnih istraživanja i dokaze na kojima se zasniva optužnica i koji opravdavaju njezino podizanje, oštećenik može obrazložiti imovinskopravni zahtjev, upozoriti na dokaze o krivnji optuženika i predložiti privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva, a okrivljenik može upozoriti na dokaze koji mu idu u korist, na moguće propuste u istrazi i na nezakonite dokaze, a može se očitovati i o tome koji dio optužbe osporava. Osim toga, okrivljenik se može očitovati i tako da se po svim ili nekim točkama optužbe smatra krivim.

Dakle, takva su očitovanja stranaka fakultativna, ali se mogu pokazati iznimno korisnima za utvrđivanje spornih okolnosti, dakle onih činjenica o kojima će tijekom rasprave biti potrebno provoditi dokaze.

Sve do odluke optužnog vijeća o potvrđivanju optužnice tužitelj optužnicu može povući, a novu optužnicu mora podići u roku šest mjeseci (365.).

3.2.2. Odluke koje optužno vijeće donosi nakon održane sjednice

3.2.2.1. Odlučivanje o zakonitosti dokaza

Optužno vijeće donijet će odluku o izdvajanju iz spisa dokaza na kojima se ne može temeljiti sudska odluka, ako to prije nije učinio sudac istrage (351/1.).

Međutim, za razliku od suca istrage, optužno vijeće može provoditi i dokaze radi utvrđenja je li neki prije pribavljeni dokaz zakonit (351/2.). To “prethodno suđenje o zakonitosti dokaza” često će biti bitno za odluku o potvrđivanju ili vraćanju optužnice ili čak obustavi postupka te, smješteno u stadij kontrole optužnice, omogućuje “propuštanje” u glavnu raspravu samo onih optužnica koje se temelje na zakonitim dokazima.

Dakako, najčešće će se događati da zakonitost nekog dokaza osporavaju stranke (obrana), što može biti učinjeno bilo u odgovoru na optužnicu, bilo na samom ročištu pred optužnim vijećem. Međutim, optužno vijeće može i po službenoj dužnosti inicirati utvrđivanje zakonitosti dokaza. U svakom slučaju, ako stranka i propusti prigovoriti zakonitosti nekog dokaza u ovome stadiju postupka, ne gubi pravo istaknuti taj prigovor i na raspravi.

3.2.2.2. Odlučivanje o istražnom zatvoru

Optužno će vijeće, ako je državni odvjetnik predložio određivanje istražnog zatvora, ili se okrivljenik već nalazi u istražnom zatvoru pa predlaže njegovo ukidanje, na sjednici donijeti i rješenje o određivanju, ukidanju ili odbijanju prijedloga za ukidanje tog zatvora (350/6.). Inače, isto vijeće odmah nakon primitka optužnice odlučuje po službenoj dužnosti o produljenju ili ukidanju istražnog zatvora (131/1.).

3.2.2.3. Obustava postupka

Ako optužno vijeće ustanovi da: 1. djelo koje je predmet optužbe nije kazneno djelo; 2. postoje okolnosti koje isključuju okrivljenikovu krivnju; 3. nema zahtjeva ovlaštenog tužitelja ili prijedloga odnosno odobrenja ovlaštene osobe, ako je to po zakonu potrebno, ili da postoje okolnosti koje isključuju kazneni progon; 4. nema dovoljno dokaza da je okrivljenik osnovano sumnjiv za djelo koje je predmet optužbe, odnosno da je proturječje između prikupljenih dokaza očito takvo da bi na raspravi izricanje osuđujuće presude bilo nemoguće - obustavit će postupak za sve ili pojedine točke optužnice (355.).

Dakle, razlozi za obustavu postupka od strane optužnog vijeća istovjetni su onima za obustavu kaznenog postupka iz članka 275. ZKP/97.

PZKP ne predviđa odbačaj optužnice od strane optužnog vijeća u situaciji kad optuženju nije prethodila istraga, a ta je odluka regulirana člankom 276. stavkom 1. ZKP/97.

Naime, prema odredbi članka 17. stavka 1. točke 2. PZKP, kazneni postupak, između ostalog, započinje potvrđivanjem optužnice kojoj nije prethodila

istraga. Dakle, ako u toj situaciji postoji neki od razloga iz citiranog članka 355. PZKP, doslovnim tumačenjem Zakona optužno vijeće trebalo bi donijeti rješenje o obustavi kaznenog postupka, ali taj postupak, kad nije provedena istraga, još nije niti započeo. Stoga se pokazuje logičnim umjesto rješenja o obustavi postupka ovdje donijeti rješenje o odbačaju optužnice (a takvo rješenje, kako je već navedeno, sudac istrage donosi kad postoji neki od razloga navedenih u članku 344. stavku 2. PZKP, dio kojih se preklapa s onima iz članka 355.).

3.2.2.4. Pregovaranje stranaka o uvjetima priznanja krivnje i sankciji

Stranke mogu do okončanja sjednice pred optužnim vijećem pregovarati o uvjetima priznavanja krivnje i sporazumijevanja o sankciji, a radi okončanja tih pregovora sjednica se može i odgoditi (360/1,2.).

PZKP propisuje sadržaj izjave okrivljenika o priznanju krivnje za kazneno djelo stavljeno mu na teret te sporazuma o kaznenoj sankciji (360/4.), pri čemu je bitno istaknuti da PZKP ne ograničava sporazumijevanje stranaka ni težinom kaznenog djela, ni visinom kazne koju je moguće izreći, kao što je to propisano odredbama članka 190.a ZKP/97.

3.2.2.4.1. Odbijanje sporazuma stranaka

Optužno vijeće dužno je ocjenjivati zakonitost sporazuma, ali i visinu kazne: ako, s obzirom na okolnosti, zaključi da prihvaćanje takvog sporazuma ne bi bilo u skladu s odmjeravanjem kazne propisanim zakonom (dakle da kazna o kojoj su se stranke sporazumjele nije primjerena stupnju krivnje, pogibelnosti djela te olakotnim i otegotnim okolnostima iz članka 56. Kaznenog zakona - bilo da se pokazuje prestrogom ili preblagom), ili ako nađe da sporazum nije zakonit (primjerice, ako su se stranke sporazumjele da se izrekne uvjetna osuda, a riječ je o kaznenom djelu za koje s obzirom na zaprijećenu kaznu, prema odredbi članka 67. stavka 3. Kaznenog zakona, ta mjera upozorenja nije dopuštena), odbit će rješenjem sporazum.

Budući da se predmnijeva da je u ovome slučaju okrivljenikovo priznanje bilo vezano isključivo uz sporazum s državnim odvjetnikom, ono, s obzirom na to da taj sporazum nije prihvaćen, ne smije determinirati daljnji tijek postupka. Zbog toga PZKP predviđa i da će se prijedlog sporazuma i svi ostali podaci koji se odnose na njega izdvojiti iz spisa (361/3.), a to će se učiniti i ako stranke odustanu od prijedloga sporazuma (362/1.).

3.2.2.4.2. Donošenje presude na temelju sporazuma stranaka

Ako sud prihvati sporazum stranaka, optužno vijeće donijet će osuđujuću presudu koju će odmah i objaviti (361/2., 363.).

Razlozi za pobijanje ovakve presude žalbom ograničeni su (364.).

3.2.2.5. Vraćanje optužnice

Vraćanje optužnice tužitelju u biti je odbijanje potvrđivanja optužnice.

Razlozi za vraćanje optužnice odgovaraju onima iz članka 274. stavka 2. ZKP/97 (postojanje nedostataka u prethodnom postupku, činjenični opis djela ne proizlazi iz prije pribavljenih dokaza, potrebno je bolje razjašnjenje stvari), a državni odvjetnik ima mogućnost dopune istrage ili odustanka od kaznenog progona.

Novost je presumpcija odustanka državnog odvjetnika od progona u slučaju popuštanja rokova za donošenje naloga o dopuni istrage.

3.2.2.6. Potvrđivanje optužnice

Ako ne postoji neki od razloga za obustavu kaznenog postupka (355.) ili za vraćanje optužnice (356.), optužno vijeće potvrdit će optužnicu (354.).

PZKP predviđa i mogućnost djelomičnog potvrđivanja optužnice, uz istovremenu obustavu postupka za dio optužbe ili, nakon razdvajanja postupka, vraćanja dijela optužnice tužitelju (356/2.).

Posljedica potvrđivanja optužnice kojoj nije prethodila istraga jest započinjanje kaznenog postupka (17/1/2.).

Optužno vijeće će potvrditi optužnicu i ako je okrivljenik na sjednici optužnog vijeća izjavio da se smatra krivim, ali nije došlo do sporazuma stranaka o sankciji (pa čak niti ako to sporazumijevanje nije niti pokušano), a ne postoji neki od razloga za obustavu postupka (359.).

3.2.2.7. Ostale odluke optužnog vijeća, pripremanje rasprave i upućivanje na suđenje

Najvažniju ulogu u pripremanju rasprave, dakako, i dalje ima predsjednik raspravnog vijeća. Međutim, i pred optužnim vijećem moguće je poduzimanje pojedinih radnji koje su u funkciji stvaranja uvjeta za provođenje rasprave ili za njezino bolje planiranje.

PZKP daje okrivljeniku mogućnost da se već pred optužnim vijećem očituje o krivnji (350/4.) - bilo pozitivno, priznanjem svih ili nekih točaka optužbe (u kojem slučaju može doći i do sporazumne presude, ali ako sporazum i ne bude sklopljen, na raspravi će se provoditi samo dokazi važni za odluku o kazni), bilo negativno, u kojem slučaju okrivljenik može i točnije odrediti koje dijelove optužbe osporava, čime se suzuje predmet raspravljanja samo na sporne činjenice. Jednaku posljedicu ima i obveza okrivljenika koji je u ovom stadiju postupka dužan najaviti da će se braniti alibijem ili neubrojivošću (352.).

Neke ovlasti optužnog vijeća određene su općim odredbama PZKP: primjerice, odlučivanje o isključenju branitelja (71/2.) ili o njegovu razrješenju (73/5.).

Odredbama ove glave PZKP predviđeno je da optužno vijeće u ovom stadiju donosi i odluku o spajanju ili razdvajanju postupka (356/6.).

Nakon potpunog ili djelomičnog potvrđivanja optužnice optužno vijeće sastavlja raspravni spis (366/1.). Naime, prije je rečeno da državni odvjetnik uz optužnicu dostavlja spis istrage ako je provedena, a u svakom slučaju one dokaze koje je pribavio i na kojima temelji optužbu, kao i popis dokaza koji idu u prilog optuženiku. Međutim, spis koji se upućuje raspravnom vijeću s optužnicom sadržava samo određene dokumente koje PZKP nabraja (366/2.), a to su:

1. kaznena prijava;
2. imovinskopravni zahtjev oštećenika;
3. zapisnici, snimke i druge isprave o provedenim dokaznim radnjama prije i tijekom istrage koji su važni za raspravu;
4. zapisnici o radnjama provedenima na dokaznom ročištu koji su važni za raspravu;
5. isprave i zapisnici o dokaznim radnjama pribavljeni putem međunarodne pravne pomoći;
6. izvadak iz kaznene evidencije i evidencije o drugim kažnjivim djelima;
7. predmeti kojima je kazneno djelo počinjeno ili koji su nastali počinjenjem kaznenog djela ili naznaka gdje se nalaze;
8. zapisnik s ročišta za potvrđivanje optužnice;
9. odluke i podaci o mjerama osiguranja prisutnosti i drugim mjerama za osiguranje tijeka postupka.

Optužno vijeće na sjednici odlučuje i o prigovorima stranaka na uvrštenje pojedinih isprava, zapisnika i predmeta u raspravni spis (366/3.), a stranke se, uz suglasnost vijeća, mogu sporazumjeti o unošenju u raspravni spis i drugih sastojaka, posebno bilješki istraživanja obrane (366/4.), a dokumentacija koja nije uvrštena u raspravni spis vraća se državnom odvjetniku (367/2.).

4. RASPRAVA I PRESUDA

Odredbe PZKP o raspravi i presudi smještene su u odjeljak B. drugog dijela PZKP, a podijeljene su u glavu XX.: Pripreme za raspravu i okončanje kaznenog postupka prije otvaranja rasprave, glavu XXI.: Rasprava te glavu XXII.: Presuda.

4.1. Načela i Obrazloženje Prijedloga Zakona o kaznenom postupku

Načela (IV, 3.) o ovome dijelu postupka navode:

“a) Rasprava je središnji i najvažniji stadij kaznenog postupka. U redovitom i skraćenom kaznenom postupku rasprava ima isti redosljed, s time da sadržaj očitovanja o optužbi utječe na predmet i tijekom raspravljanja. Rasprava se održava u nazočnosti obje stranke, a samo pod zakonskim uvjetima, iznimno, u odsutnosti okrivljenika.

b) Čitanje optužbe proširuje se uvodnim izlaganjem državnog odvjetnika i pravom optuženika da osim očitovanja o optužbi iznese uvodno izlaganje. Oštećenik ne iznosi uvodno izlaganje, ali može u kratkoj izjavi upozoriti na krivnju optuženika i obrazložiti imovinskopravni zahtjev.

c) Zakonom se propisuju pravila o prekluziji iznošenja činjenica i predlaganja dokaza nakon početka rasprave.

d) Izvođenje dokaza ispitivanjem svjedoka i vještaka preuređuje se tako da do kraja bude ‘akuzatorno’ na način da se svjedoka i vještaka ispituje, umjesto da on najprije pripovijedanjem iznosi sadržaj iskaza, uvažavajući komparativna rješenja.

e) Bitna novost koju uvodi Zakon(ik) a koja utječe na provođenje ili izostajanje glavne rasprave, a time izravno na dinamiku, trajanje i troškove kaznenog postupka, jesu ubrzani postupci o kojima se govori u nastavku pod 5.”

U Obrazloženju PZKP o ovom se stadiju kaznenog postupka uvodno navodi: *“Rasprava i presuda predmet su uređenja u drugom dijelu (B) odredaba o redovitom postupku. Umjesto glavne rasprave u sadašnjem ZKP, Nacrt uređuje raspravu. Odredbe o pripremi rasprave značajno su brojnije nego u sadašnjem ZKP. Valja imati u vidu da je u redovitom postupku okončanje postupka prije rasprave moguće i u toj fazi”*, a dalje se obrazlažu pojedini dijelovi rasprave, što će biti citirano u odgovarajućim dijelovima ovog rada.

Pritom valja napomenuti da je odredbama o žalbi isključena mogućnost rasprave u drugostupanjskom postupku, zbog čega rasprava pred prvostupanjskim sudom više nije “glavna” (u odnosu prema drugostupanjskoj koju poznaje ZKP/97), već je to jedina rasprava koja se provodi pred sudom.

4.2. Pripreme za raspravu i okončanje kaznenog postupka prije otvaranja rasprave

Iz obrazloženja PZKP:

Glava XX. ima četiri odjeljka: uvodne odredbe, pripremno ročište, obustava kaznenog postupka i određivanje rasprave. Taj dio postupka provodi predsjednik vijeća. Nacrt obvezuje sud da provede pripremno ročište u određenom roku (članak 368.) te uređenje zaključuje predviđajući odredbe o određivanju rasprave.”

4.2.1. Pripremno ročište

Iz Obrazloženja PZKP:

“Pripremnom ročištu Nacrt posvećuje najveću pozornost (članci 370. do 379.). To ročište ima prije svega cilj poduzimanje radnji koje omogućuju neometano provođenje rasprave. Pripremno ročište se provodi in camera, pred predsjednikom vijeća. Obvezatno je za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora iznad petnaest godina (članak 371. stavak 2.), a u odnosu na druga kaznena djela ovisi o ocjeni predsjednika vijeća. U skraćenom postupku vrijede posebne odredbe za pripremno ročište (članak 529.).

Alternativno se i tijekom pripremnog ročišta predviđa mogućnost izricanja presude na temelju sporazuma stranaka. Članak 380. uređuje obustavu kaznenog postupka, a članci 381. do 386. završne, pripremnog radnje za raspravu. Ako postupak nije obustavljen, ili nije postignut sporazum u smislu članka 360., predsjednik vijeća određuje raspravu.”

Pripremno ročište značajna je novina koju uvodi PZKP. Ono se održava pred predsjednikom vijeća, u relativno kratkim rokovima od primitka optužnice. Budući da nije predviđeno da se na tom ročištu provode dokazi, na njega se pozivaju tužitelj, optuženik, branitelj i oštećenik (372/1.). To ročište nije javno, a na odgovarajući se način primjenjuju odredbe o raspravi.

Ako stranke do početka pripremnog ročišta sklope sporazum o sankciji (pa makar i za dio optužbe, kada je moguće razdvajanje postupka za preostali dio optužnice), odluku o tom sporazumu donosi predsjednik vijeća na isti način kao što to čini optužno vijeće (374/2.). Dakle, predsjednik vijeća u tom slučaju može donijeti sporazumnu presudu ili rješenjem odbiti taj sporazum (članci 361. do 364. PZKP).

Ako stranke ne sklope sporazum o sankciji, tužitelj će izložiti optužbu, a može predložiti i izricanje određene vrste i mjere kaznenopravne sankcije, nakon čega se optuženik očituje o optužbi. Pritom će optuženik odnosno njegov branitelj biti pozvani da točno odrede koji se dio optužnice poriče i iz kojih razloga (376/2.). Iako bi se takva formulacija mogla protumačiti kao

sugeriranje iznošenja obrane, valja naglasiti da takvo očitovanje nije iskazivanje optuženika, već izjava obrane kojoj je cilj suziti predmet raspravljanja na sporne okolnosti. Primjerice, moguće je očitovanje da će se optuženik braniti alibijem, ili da je djelo počinio u nužnoj obrani, ili da se osporava samo neki kvalifikatorni element djela (npr. uporaba oružja kod kaznenog djela razbojništva iz članka 218. stavka 2. Kaznenog zakona ili postupanje s izravnom namjerom kod kaznenog djela ubojstva iz članka 90. Kaznenog zakona). Pritom se ističe i da optuženik nije dužan detaljnije se očitovati o optužbi, već može ostati kod same izjave da se ne smatra krivim.

Na pripremnom ročištu stranke najavljuju dokaze koje namjeravaju izvesti na glavnoj raspravi i obrazlažu ih, navodeći koje činjenice njima namjeravaju utvrđivati. Propisano je i očitovanje suprotne strane o dokaznim prijedlozima i o činjenicama koje su predmet utvrđivanja predloženim dokazima, pa je moguće te činjenice učiniti i nespornima, čime otpada potreba izvođenja tih dokaza.

Oni dokazi za koje je stranka znala, ali ih, bez opravdanog razloga, nije predložila već na pripremnom ročištu, neće se izvesti na raspravi. Ova odredba, dakle, uvodi pravilo o prekluziji dokaza (377/1.).

4.2.2. Obustava kaznenog postupka prije određivanja rasprave

Predsjednik vijeća obustavit će na pripremnom ročištu rješenjem kazneni postupak (380.) ako je tužitelj odustao od optužbe ili ako je nesporno utvrđeno postojanje smetnji za nastavak postupka (ako je postupak vođen bez zahtjeva ovlaštenog tužitelja, ako nije bilo potrebnog prijedloga za progon ili odobrenja za progon ili ako je ovlaštena osoba odustala odnosno ako je državno tijelo odustalo od prijedloga odnosno odobrenja, ako je optuženik za isto djelo već pravomoćno osuđen, oslobođen optužbe ili je postupak protiv njega rješenjem pravomoćno obustavljen, a nije dopuštena obnova kaznenog postupka na temelju članka 500. PZKP, ako je optuženik oprostom odnosno pomilovanjem oslobođen kaznenog progona ili se kazneni progon ne može poduzeti zbog zastare, ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju kazneni progon).

Obustava kaznenog postupka iz istih je razloga moguća i nakon određivanja glavne rasprave (386.).

4.2.3. Određivanje rasprave

Na pripremnom ročištu predsjednik vijeća donijet će odluku o tome koji će se dokazi izvesti na raspravi te će odrediti vrijeme održavanja rasprave.

Stranke će, u pravilu, na pripremnom ročištu primiti na znanje vrijeme održavanja rasprave.

Svjedoke i vještake pozvat će na raspravu stranke koje su ih predložile.

4.3. Javnost rasprave, upravljanje raspravom, pretpostavke za održavanje rasprave

Novost koju uvodi PZKP jest mogućnost isključenja javnosti s rasprave na prijedlog djeteta ili maloljetnika koji je žrtva kaznenog djela koji se ima ispitati kao svjedok (388/2. u vezi sa 44.).

Odredbom o mjerama za održavanje reda na raspravi otklonjena je dosadašnja dvojba o mogućnosti novčanog kažnjavanja i optuženika (396/1.).

4.3.1. Pretpostavke za održavanje rasprave

PZKP predviđa opći uvjet da postoje osobito važni razlozi za suđenje u odsutnosti i ako nije moguće suđenje u stranoj državi ili nije moguće izručenje optuženika ili ako je u on bijegu (402/3.).

U slučaju nedolaska na raspravu uredno pozvanog branitelja koji nije izvijestio sud o razlogu spriječenosti čim je za taj razlog saznao, kao i u slučaju braniteljeva napuštanja rasprave bez odobrenja suda, predviđeno je njegovo razrješenje ako je branitelj bio postavljen po službenoj dužnosti, kao i nalaganje plaćanja troškova odgode rasprave (403.). Ako je riječ o izabranom branitelju, moguće je istovremeno postavljanje branitelja po službenoj dužnosti za daljnji tijek postupka.

4.3.2. Odgoda i prekid rasprave

Rok nakon proteka kojeg rasprava mora početi iznova produljen je s dva na tri mjeseca (407/3.).

4.4. Tijek rasprave

Iz Obrazloženja PZKP:

“Polazište uređenja su odgovarajuće odredbe sadašnjeg ZKP. (...) Ukupno u toj cjelini ima devet odjeljaka. Iako je koncepcija ista kao u sadašnjem ZKP, ipak i u nekima od tih odredaba Nacrt predviđa važne novosti. Dokaze

predlažu i izvode stranke, prije svega tužitelj. U Nacrtu više nema odredbe o inkvizicionoj maksimi (članak 322. stavak 3. sadašnjeg ZKP), prema kojoj sud može izvesti dokaz koji nisu predložile stranke ili od čijeg su izvođenja odu-stale, iako to nije izričito zabranjeno. Time se naglašava dokazna inicijativa stranaka i općenito akuzatornost postupka (actore non probante, reus absol-vitur). To dakako zahtijeva od stranaka, prije svega od državnog odvjetnika, bitno pojačanu svrhovitu aktivnost u postupku. (...).”

4.4.1. Početak rasprave i uvodni govori stranaka

Novost koju uvodi PZP jesu uvodni govori stranaka (417.). Njihov smi-sao je prethodno očitovanje stranaka o spornim činjenicama koje namjera-vaju dokazivati, dokazima koje će izvesti te o pravnim pitanjima o kojima će iznijeti svoja stajališta. Predsjednik vijeća uvodne govore može vremenski ograničiti.

4.4.2. Dokazni postupak

Budući da je dokazni postupak predmet posebnog rada, ovdje neće biti posebno razmatrane novosti u tom stadiju rasprave, već će se samo upozoriti na dio Obrazloženja PZKP: “*Dokazna pravila su, u odnosu na sadašnji ZKP, dopunjena pravilima o redosljedu izvođenja dokaza (članak 419.), načinu ispitivanja (članak 420.) i zabrani uporabe određenih dokaza (članak 422.). Promjene su i u pravilima o čitanju zapisnika o ispitivanju, dakle posrednom izvođenju dokaza (članak 431.).”*

4.4.3. Izmjena i proširenje optužnice

Novost je mogućnost raspravnog vijeća da u slučaju izmjene optužnice odluči da se ona dostavi optužnom vijeću radi razmatranja uvjeta za njezino potvrđivanje (441/4.).

Time nije ograničeno pravo državnog odvjetnika da izmijeni optužnicu, već je uvedena mogućnost njezine kontrole koju sud do sada nije imao, a kojoj je cilj sprječavanje mogućnih zlouporaba. U konačnici, to može rezultirati i vraćanjem izmijenjene optužnice državnom odvjetniku radi dopune istrage, obustavom kaznenog postupka ili donošenjem sporazumne presude po iz-mijenjenoj optužnici.

4.4.4. Završni govori stranaka

PZKP predviđa mogućnost ograničenja trajanja završnih govora stranaka (443.), ali nakon njihova saslušanja - dakako o tome koje vrijeme oni smatraju potrebnim za svoja izlaganja. Pri ocjeni potrebnog vremena predsjednik vijeća imat će na umu složenost predmeta.

Novost je i pravo tužitelja da predloži i vrstu i mjeru kazne te izricanje drugih kaznenopravnih sankcija, a ne samo primjene uvjetne osude ili sudske opomene (444.).

5. PRESUDA

Sud je i dalje vezan samo činjeničnim opisom radnje djela iz optužnice, a ne i pravnom kvalifikacijom koju je odredio tužitelj. Međutim, PZKP sada izrijekom propisuje da optuženik ne može biti proglašen krivim za kazneno djelo teže od onog koje mu je optužbom stavljeno na teret (449/2.).

PZKP sada određuje i uvjet donošenja osuđujuće presude (455/1.), propisujući (i prije u praksi prihvaćen, ZKP-om samo posredno određen) standard nedvojbene dokazanosti počinjenja kaznenog djela iz optužbe (iz Obrazloženja PZKP: “*Nacrt time slijedi pristup koji je sličan onom izraženom u poznatom dokaznom standardu (američkog) common law sustava: beyond reasonable doubt*”).

Usprkos tendenciji reduciranja sadržaja obrazloženja pisane presude, u biti ostaje obveza suda izložiti utvrđenja svih spornih činjenica i razloga odluke, osim u slučaju optuženikova priznanja, kad se obrazlaže samo odluka o kazni (459/7.).

6. PRAVNI LIJEKOVI

U Načelima je o pravnim lijekovima navedeno sljedeće: “*Koncepcija žalbe, koja ima značajne prednosti prema dualitetnom sustavu apelacije i kassacije, zadržat će se. Međutim, preispitat će se kontrola pravilnosti i potpunosti činjeničnog stanja po službenoj dužnosti te koncepcija zahtjeva za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude koji treba steći značajke ograničene izvanredne revizije u korist osuđenika.*”

6.1. Redovni pravni lijekovi

U Obrazloženju PZKP se navodi:

“*Treći dio odredaba redovitog kaznenog postupka (C) uređuje pravne lijekove. Zadržan je polazni pristup koji ima sadašnji ZKP. U poredbenim*

razmjerima hrvatski sustav ima važne prednosti. Svakako najvažnija je jednostavnost žalbe, kao unitetnog i potpunog, redovitog pravnog lijeka koji ima ozbiljne prednosti pred prevladavajućim pluralitetnim modelima apelacije (priziva) i kasacije (poništenja), koji su česti u inozemnim sustavima.

Glava XXIII. podijeljena je u tri odjeljka. Prvi od njih (žalba protiv presude prvostupanjskog suda) dalje se dijeli u šest odsjeka prema modelu u sadašnjem ZKP. Drugi uređuje žalbu protiv drugostupanjske presude, a treći žalbu protiv rješenja. Iako je koncepcija žalbe iz sadašnjeg ZKP zadržana, ipak se i ovdje uvode važne novosti.”

6.1.1. Žalba protiv presude

6.1.1.1. Pravo na podnošenje žalbe i rok za žalbu

U praksi se događa da izrada pisane presude, osobito u složenijim predmetima, traje dulje od rokova koje predviđa i PZKP (458/1-3.). U takvim se slučajevima i rok za žalbu od petnaest dana može pokazati prekratkim. Zbog toga je, u postupcima za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora od petnaest godina ili dugotrajni zatvor, predviđena mogućnost produljenja roka za žalbu najdulje za petnaest dana. To produljenje stranke i branitelj moraju zatražiti odmah nakon objave presude (463/2.).

Jasnije je određeno pravo oštećenika na žalbu (464/4.), koji presudu može pobijati zbog odluke suda o njegovim troškovima kaznenog postupka (što će se događati kad sud ne prihvati njegov zahtjev za naknadu troškova postupka) kao i zbog odluke o imovinskopravnom zahtjevu (primjerice, ako sud propusti donijeti odluku o postavljenom imovinskopravnom zahtjevu, ako odluka o prihvaćanju tog zahtjeva ne odgovara onom koji je bio postavljen ili ako oštećenik bude upućen s imovinskopravnim zahtjevom u parnicu, iako su bili ispunjeni uvjeti za njegovo dosuđivanje).

Branitelj može podnijeti žalbu i protiv volje optuženika kojemu je izrečena kazna dugotrajnog zatvora (464/6.).

6.1.1.2. Žalbene osnove

Nova apsolutno bitna povreda odredaba kaznenog postupka jest propuštanje prvostupanjskog suda da u ponovljenom postupku (nakon što je bila ukinuta prije donesena presuda) postupi po uputi drugostupanjskog suda - da izvede sve postupovne radnje i raspravi sva sporna pitanja na koja je u ukidnoj odluci bio upozoren (468/1/12.).

Iz Obrazloženja PZKP: *“Nacrt time nastoji postupak nakon ukidanja prvostupanjske presude podvrći strogoj obvezi prvostupanjskog suda da provede sve naložene radnje, uz dakako punu njegovu slobodu ocjene činjenica i pravnih zaključaka.”*

Pravo optuženika koji se o optužbi očitovao tako da se smatra krivim prošireno je i na pobijanje pravilnosti ili potpunosti utvrđenog činjeničnog stanja, ali samo u odnosu na činjenice odlučne za izbor vrste i mjere kaznenopravne sankcije (464/7.).

Pravo na pobijanje presude donesene na temelju sporazuma stranaka ograničeno je na osnove bitnih povreda odredaba kaznenog postupka i povreda Kaznenog zakona (464/8.).⁵

I isticanje u žalbi novih činjenica i novih dokaza isključeno je, osim ako je žalitelj za njih saznao nakon zaključenja rasprave (466/4.).

6.1.1.3. Žalbeni postupak

Obavijest o sjednici vijeća, osim u žalbi, može biti zatražena samo u odgovoru na žalbu (475/2.). Dakle, stranka koja nije podnijela odgovor na žalbu ne može samostalno tražiti obavijest o drugostupanjskoj sjednici.

Novost je propisivanje da će najvažnije dijelove žalbe odnosno odgovora na žalbu izložiti stranka koja je prisutna sjednici (dakako, žalitelj će izložiti žalbu, a stranka koja je podnijela odgovor na žalbu izložiti će svoja stajališta). Pritom će predsjednik vijeća odrediti vrijeme za to izlaganje (475/4.).

Drugostupanjski sud odlučuje samo u sjednici vijeća (475/1.). Iz Obrazloženja PZKP: *“Nacrt ne predviđa mogućnost održavanja drugostupanjske rasprave. Imajući u vidu da je provođenje drugostupanjske rasprave u aktualnoj praksi tek krajnje simbolično zastupljeno, zatim da prvostupanjski sud mora obvezatno provesti sve dokaze koje je naložio drugostupanjski sud, izostavljanje drugostupanjske rasprave je opravdano, a pridonosi ubrzanju postupka, ne utječući na prava sudionika.”*

6.1.1.4. Granice ispitivanja prvostupanjske presude

Drugostupanjski sud više ne pazi po službenoj dužnosti na apsolutno bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz članka 468. stavka 1. točke 8. PZKP

⁵ Međutim, ova odredba u određenoj je mjeri u koliziji s člankom 364. PZKP, koji u stavku 2. propisuje: Presuda iz članka 361. stavka 2. ovog Zakona ne može se pobijati žalbom zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja (članak 470.), osim ako je optuženik za dokaze o isključenju protupravnosti i krivnje saznao nakon donošenja presude.

(ako je na raspravi optuženik koji se na ispitivanju o osnovanosti optužbe očitovao da se u odnosu prema svim ili pojedinim točkama optužbe ne smatra krivim bez zahtjeva u smislu članka 416. stavka 5. tog zakona ispitan prije završetka dokaznog postupka).

Ako žalba podnesena u korist optuženika ne sadržava obrazloženje, drugostupanjski sud ispitat će, osim bitnih povreda odredaba kaznenog postupka na koje pazi po službenoj dužnosti te povreda Kaznenog zakona na štetu optuženika, i odluku o kazni, a ne i odluke o sigurnosnim mjerama i oduzimanju imovinske koristi (467/2.).

6.1.1.5. Odluke drugostupanjskog suda o žalbi

Novost je mogućnost svrsishodne delegacije uz ukidanje presude, o čemu će drugostupanjski sud odlučiti po službenoj dužnosti kad za to postoje osobito važni razlozi (484/1.).

6.1.2. *Žalba protiv drugostupanjske odluke*

Budući da PZKP ne predviđa mogućnost održavanja rasprave pred drugostupanjskim sudom, isključena je mogućnost žalbe protiv drugostupanjske odluke koja je sada, po ZKP/97, dopuštena i ako je drugostupanjski sud na temelju održane rasprave utvrdio činjenično stanje drukčije nego prvostupanjski sud i na tako utvrđenom činjeničnom stanju utemeljio svoju presudu. Dakle, žalba protiv drugostupanjske odluke ograničena je na preostala dva slučaja (490.).

6.1.3. *Žalba protiv rješenja*

PZKP u odredbama koje se odnose na pojedina rješenja, prvenstveno državnog odvjetnika i suca istrage, predviđa pravo žalbe koje je u tim odredbama i preciznije regulirano, bilo propisivanjem kratkih rokova za donošenje drugostupanjske odluke, bilo propisivanjem nadležnosti suca istrage (za odlučivanje o žalbi protiv rješenja državnog odvjetnika), bilo propisivanjem nadležnosti višeg suda (za odlučivanje o žalbi protiv nekih rješenja suca istrage).

Iz Obrazloženja PZKP:

“Značajne novosti su u odredbama koje uređuju žalbu protiv rješenja. To se prije svega odnosi na cio niz posebnih odredaba o žalbi protiv određenih rješenja. Imajući u vidu nov položaj suca istrage prije svega kao ‘suca sloboda’, izostavljeni su svi slučajevi neslaganja suca i državnog odvjetnika koji su

predviđeni u sadašnjem ZKP te umjesto toga predviđen postupak donošenja prvostupanjske i drugostupanjske odluke.

Sudac istrage odlučuje o žalbama protiv odluka državnog odvjetnika te o prijedlozima stranaka. On više nije istražitelj koji prikuplja dokaze i u skladu s tim je uređen njegov novi položaj, na što je već ukazano. U Nacrtu je u takvim slučajevima predviđeno da sudac odlučuje u prvom stupnju rješenjem. U točno predviđenim slučajevima prvostupanjsku odluku donosi državni odvjetnik. Protiv prvostupanjskog rješenja ima državni odvjetnik ili okrivljenik pravo žalbe o kojoj odlučuje drugostupanjsko sudsko tijelo. Mnoga od tih rješenja se donose u posebnom zakonom određenom roku, a podnošenje žalbe je u ovisnosti o sadržaju rješenja također propisano u posebnom, u pravilu kratkom roku. Zakonom je također propisano kad podnošenje žalbe nema odgodno djelovanje. Sve te odredbe sastavljene su imajući u vidu nesmetano odvijanje postupka.”

Bitne novosti u općim odredbama o žalbi protiv rješenja jesu ispuštanje dijela odredbe o javnosti sjednice drugostupanjskog suda (494/1.), kao i ograničavanje ispitivanja po službenoj dužnosti na provjeru je li rješenje donijelo ovlašteno tijelo (494/4.), dakle ispušta se ispitivanje po službenoj dužnosti je li na štetu optuženika povrijeđen Kazneni zakon odnosno postoji li povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 367. stavka 1. točke 11. ZKP/97).

6.2. Izvanredni pravni lijekovi

Iz Obrazloženja PZKP:

“Postojanje izvanrednih pravnih lijekova usmjereno je dodatnoj zaštiti od pogrešaka u kaznenom postupku i nakon njegova pravomoćnog okončanja. No, istodobno njihova brojnost nameće pitanje zbog čega ih je toliko kao i povratnog negativnog djelovanja na kakvoću postupka.”

6.2.1. Obnova kaznenog postupka

Iz Obrazloženja PZKP:

“Obnova postupka uređena je prema sadašnjem ZKP. Članak 502. predviđa primjenu pravila o obnovi postupka u povodu odluka Ustavnog suda ili Europskog suda (Preporuka R(00)2 o ponovnom ispitivanju i obnovi određenih predmeta na nacionalnoj razini nakon presuda Europskog suda za ljudska prava).”

Novost je i odredba kojom se predviđa mogućnost obnove kaznenog postupka na temelju općih odredaba (dakle i zbog novih činjenica te novih dokaza) i u slučaju kad je optuženik bio osuđen u odsutnosti, neovisno o tome

jesu li se stekli uvjeti da mu se sudi u prisutnosti, dakle i kad je on i dalje nedostupan sudu (504/2.).

Odredba o propisima po kojima se vodi novi postupak precizirana je tako da je propisano da za novi postupak koji se vodi na temelju rješenja kojim je dopuštena obnova važe iste materijalnopravne odredbe kao i za prvi postupak, osim odredaba o zastari (508/1.).

6.2.2. Zahtjev za zaštitu zakonitosti

Iz Obrazloženja PZKP:

“Zahtjev za zaštitu zakonitosti konceptijski je ostao neizmijenjen. On je i dalje pravni lijek državnog odvjetnika kao tijela državne vlasti koje skrbi o zaštiti zakonitosti, a o kojemu odlučuje Vrhovni sud. Dosljedno akuzatornoj naravi postupka i ovdje Vrhovni sud ne uzima u obzir ozbiljnu sumnju u činjenično stanje po službenoj dužnosti, što je bio slučaj prema sadašnjem ZKP.”

Ovaj izvanredni pravni lijek sada se može podnijeti samo protiv pravomoćnih sudskih odluka (509/1.), dakle ne više i protiv sudskog postupka koji je prethodio tim pravomoćnim odlukama (418/1. ZKP/97).

Ispuštena je odredba članka 423. ZKP/97 prema kojoj je sud, ako se pri odlučivanju o zahtjevu za zaštitu zakonitosti pojavila ozbiljna sumnja u istinitost odlučujućih činjenica utvrđenih u odluci protiv koje je zahtjev podignut, pa se zbog toga nije moglo odlučiti o zahtjevu za zaštitu zakonitosti, mogao ukinuti tu odluku i narediti da se održi nova glavna rasprava.

6.2.3. Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude

Ovaj izvanredni pravni lijek znatno je ograničen samo na teže osuđujuće presude, a drugih promjena, osim isključenja mogućnosti ukidanja zbog ozbiljne sumnje u istinitost odlučujućih činjenica (što je otklonjeno i kod zahtjeva za zaštitu zakonitosti), nema.

Iz Obrazloženja PZKP:

“Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude izmijenjen je tako da se može podnijeti samo ako je okrivljenik pravomoćno osuđen na kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora najmanje godinu dana. To je ograničenje u odnosu na sadašnje uređenje prema kojemu se taj izvanredni pravni lijek može podnijeti protiv presude kojom je izrečena kazna zatvora ili maloljetničkog zatvora. Prema sadašnjem ZKP taj se izvanredni pravni lijek ne može podnijeti protiv presude Vrhovnog suda. Tako je i u Nacrtu (članak 515. stavak 3.).”

6.2.4. Što je sa zahtjevom za izvanredno ublažavanje kazne?

O izostavljanju ovog pravnog lijeka u Obrazloženju PZKP navedeno je:

“Razlozi za to su što se izvanredno ublažavanje kazne odnosilo na izvanredno ‘ispravljanje’ kazne u pravomoćnoj sudskoj presudi uslijed novih ili novootkrivenih olakotnih okolnosti. Ocjenjuje se da je za takve slučajeve prije svega primjereno pomilovanje kao izvansudski akt u posebnom upravnom postupku. Ako se pak radi o okolnostima koje zahtijevaju novo suđenje, ostaje mogućnost koju predviđaju odredbe o obnovi postupka. Konačno, u istu svrhu predviđene su i odredbe o uvjetnom otpustu (članci 157. do 167. Zakona o izvršavanju kazne zatvora ...). Izostavljanje tog izvanrednog pravnog lijeka ne utječe na prava osuđenika, ali rasterećuje sudove od rada na tim predmetima.”

Dvojbe o dopuštenosti, nakon što stupi na snagu novi ZKP, podnošenja tog pravnog lijeka protiv presuda donesenih po odredbama ZKP/97 nisu otklonjene prijelaznim odredbama. Naime, odredbom članka 572. stavka 2. PZKP propisano je: “Ako je prije stupanja na snagu odredaba ovog Zakona donesena kakva odluka protiv koje je po odredbama zakona po kojem je postupak vođen dopušten pravni lijek, a ta odluka još nije dostavljena osobama koje imaju pravo na pravni lijek ili još teče rok za podnošenje pravnog lijeka, ili je pravni lijek podnesen, ali o njemu još nije odlučeno, primijenit će se što se tiče prava na pravni lijek i postupak o pravnom lijeku, odredbe tog zakona.”

Iz ove odredbe jasno proizlazi da će o svih zahtjevima za izvanredno ublažavanje kazne podnesenima do stupanja na snagu novog ZKP biti odlučeno. Međutim, ZKP/97 ne propisuje rok za podnošenje tog zahtjeva, već se taj lijek, po njegovoj prirodi, može podnijeti dok osuđenik ne izdrži kaznu zatvora. Ako se to razdoblje bude smatralo rokom za podnošenje zahtjeva u smislu citiranog članka PZKP, morat će se prihvatiti i odlučivanje o zahtjevima podnesenima protiv odluka donesenih po ZKP/97.

7. UMJESTO ZAKLJUČKA

S obzirom na u ovom radu analizirane novosti koje u stadije optuživanja i ispitivanja optužnice, rasprave i presude te pravnih lijekova uvodi Prijedlog Zakona o kaznenom postupku, moguće je ustvrditi da su značajne promjene ovih dijelova određene novim uređenjem istrage, zbog čega je bilo potrebno znatno osnažiti kontrolu optužnice po njezinu podnošenju i već u tom stadiju omogućiti suzivanje predmeta budućeg raspravljanja na sporne činjenice, uz proširivanje mogućnosti sporazumijevanja stranaka te jačanje akuzatornog načela na raspravi. Zbog toga uvođenje formalno novih stadija postupka (kontrola optužnice od strane suca istrage, kontradiktorno ročište pred optužnim

vijećem, pripremno ročište ...) samo na prvi pogled može stvoriti dojam produljenja postupka, ali njihov bi cilj u konačnici trebao biti smanjenje broja predmeta koji bi došli do rasprave, a zatim i kontrole odluka u povodu redovnih i izvanrednih pravnih lijekova.

Dakako, tek će primjena novog Zakona o kaznenom postupku dati odgovor na pitanje jesu li ostvareni ciljevi reforme ove grane prava proklamirani Načelima i jamče li te odredbe “pouzdaniji, jednostavniji, brži i ekonomičniji kazneni postupak, primjeren društvu razvijenih demokratskih odnosa i vladavine prava”.

Summary

THE COURSE OF THE CRIMINAL PROCEDURE, REVIEW OF THE INDICTMENT, TRIAL AND LEGAL REMEDIES

This paper analyses the novelties introduced by the Draft Criminal Procedure Act in the stages of the indictment, review of the indictment, the trial and the rendering of the judgement, and legal remedies. The significant modifications of these parts of the procedure are determined by the new regulation of investigation. For this reason, it was necessary to significantly enhance the review of the indictment after it has been filed, and to narrow, even from this stage of the procedure, the matter of the future trial to the controversial facts, while broadening the opportunity for the parties to settle, and enhancing the accusatorial principle at the trial. For these reasons, the formal introduction of the new stages in the procedure (review of the indictment by the judge of investigation, the inquisitorial hearing before the prosecution panel, preparatory hearing...) at first sight creates the impression that the procedure has been lengthened, but the aim of these new stages is eventually to reduce the number of cases that would otherwise go to trial, and to decrease the review of decisions as part of regular and extraordinary legal remedies.